

A portrait of Mika Maliranta, a middle-aged man with grey hair and blue eyes, wearing a dark blue suit jacket over a light blue button-down shirt. He is smiling slightly and looking directly at the camera. The background is an outdoor setting with a brick building and some greenery.

MIKA MALIRANTA PINNAN ALTA

MIKSI EDESSÄMME ON VAHVAN TALOUSKASVUN AIKA

DOCENDO

MIKA MALIRANTA

PINNAN ALTA

MIKSI EDESSÄMME ON VAHVAN TALOUSKASVUN AIKA

Copyright © Mika Maliranta ja Docendo 2024
Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

www.docendo.fi

ISBN 978-952-382-855-1

Kansi: Marjaana Virta

Taitto: Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Graafit: Aila Mustonen

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Alkusanaja	7
1 Johdatus kohti parempaa: eilinen oli huonompi ja huomina on parempi	17
2 Miksi Suomen talous on ollut vaikeuksissa?	31
Suomen elintason vajoama(t).....	31
Miksi tuottavuus on talouspolitiikan avainkysymys?	41
Yrityssektorin tuottavuuden suuri kuoppa 2009–2015.....	43
Tuottavuus ja kustannuskilpailukyky.....	51
Tuottavuuskasvu ja reaali-palkkojen kehitys.....	55
Yritysten tuottavuuskasvu ja julkisen talouden tasapaino...	60
3 Kaksitoista myyttiä Suomen kasvu-esteistä – talouspoliittisen keskustelun liikainen tusina	65
Huono johtaminen?.....	65
Jäykät työmarkkinat?	75
Euro vei kasvukyvyn?.....	104
Liian pienet tuloerot ja liian pahat kannustinloukut?.....	106
Liian suuret tuloerot?	115
Uusliberalistinen talouspolitiikka syö talouskasvun?	128
Puutetta keskisuurista yrityksistä?.....	134
Puutetta työnantajyrityksistä?	137

Vientimme on liian keskittynyttä?.....	141
Riittämättömät ja vääränlaiset investoinnit?	147
Varallisuus ja rahoitus eivät riitä?	152
Yritysten heikko digitalisaatio?	158
4 Miten kansantalous uudistuu ja kasvaa?	163
Schumpeteriläinen luovan tuhon teoria talouskasvusta	163
Miksi yritykset innovoivat?	167
Mitkä yritykset alkavat tutkia ja kehittää?	169
Teknologinen uudistuminen ravisuttaa yritys rakenteita ...	172
Yritykset innovaatiokilpasilla	176
Teknologisen uudistumisen kolme vaihetta: kehittäminen, käyttöönotto ja skaalaaminen	177
5 Suomen yritysten uudistuminen ja tuottavuuden kasvu	189
Teknologian kehittäminen uudistumisen alkuna	189
Teknologian käyttöönotto yrityksissä	204
Yritysten toiminnan laajentaminen	210
6 Yhteenvetoa, tulevaisuuden tähyilyä ja johtopäätöksiä	229
Suomen talousongelmien ja -näköymien nelikenttä	231
Koulutuksen ja tutkimuksen kivijalka on vajonnut	244
Työmarkkinoiden kehittäminen	255
Valtiovallan muita toimia	259
Talouden näköymät	270
Loppusanoja ja kiitokset	279
Kirjallisuutta	283
Viitteet	293
Henkilöhakemisto	303

ALKUSANOJA

Kirjoitan näitä alkusanoja alkukesällä 2024. Tuoreimmat kansantalouden tunnusluvut kertovat, että talouden taantumasta on tulossa syvempi ja pidempi kuin vielä syksyllä 2023 tai alkukeväästä 2024 näytti. Kansantalouden ja yrityssektorin tuottavuuskasvukin on ollut viime vuosina heikkoa, mutta se selittyy ainakin osittain heikolla suhdannetilanteella. Julkisen talouden verotulot ovat kehittyneet paljon ennakoitua heikommin, ja julkiset menot ovat kovassa kasvussa. Julkisen talouden vuotuinen alijäämä on paisumassa huimaksi, selvästi yli 10 miljardiksi euroksi. Hyvinvointialueet ovat alijäämäisiä, ja ne rasittavat julkista taloutta enemmän kuin syksyllä 2023 hallitusohjelmaa laadittaessa arvioitiin.

Osa hyvinvointialueiden yllättävistä lisäkustannuksista saattaa olla siirtymävaiheen väliaikaisia menoja. Suomen sotejärjestelmässä on kuitenkin valuvikoja, joista taloustieteilijät ovat varoitelleet jo vuosien ajan. Perusongelmana on, että hyvinvointialueiden taloudelliset kannustimet ehkäistä pitkäjänteisesti tulevia menoja jo ennalta ja tuottaa palveluja tehokkaasti ovat riittämättömiä. Alueiden velvollisuus vastata edes osasta noita menoja itse keräämillään verotuloilla korjaisi ongelmaa. Tästä huolimatta monet alueet toki yrittävät vastuuntuntoisesti hoitaa asiansa. Monet alueet saattavat silti vielä huomata, että vähemmän vastuullisesti toimivat eivät lopulta paljon kärsi.

Sote-sektori imee työvoimaa, ja imu jatkuu tulevina vuosina. Tämä tarkoittaa sitä, että yksityisellä sektorilla on entistä vähemmän työvoimaa tarjolla. Tuoreet uutiset myös kertovat, että kasvuyrittäjien on aikaisempaa vaikeampaa saada rahoitusta. Tärkein syy tähän on uhkaava taantuma. Tämä on yksi syy, miksi taantumat ovat huono asia pitkän aikavälin talouskasvulle: nimenomaan pitkäjänteisille investoinneille on vaikeaa saada riittävää rahoitusta.

Pahin tulevaisuuden uhka on kuitenkin suomalaisen työmarkkinajärjestelmän vaurioituminen. Kuten kirjassa osoitetaan, Suomen työmarkkinat eivät ole nykyisten talousongelmien syy eivätkä edes talouden ongelmien korjautumisen merkittävä este. Mielestäni on traagista, että tässä tilanteessa on päätetty alkaa korjata työmarkkinoilla sellaisia asioita, jotka oikeasti eivät ole olleet koskaan rikki. Samalla ehkä ollaan tarvelemässä niitä asioita, jotka ovat olleet edistämässä Suomen talouden korjautumista: kohtuullisen hyvää työrauhaa, riittävää malttia sopimuskorotuslinjassa, paikallisen sopimustoiminnan edistämistä niin, että tuotteita ja tuotantotapoja pystytään uudistamaan pitkäjänteisesti työnantajan ja työntekijöiden yhteisötoimin.

Uudistamisinnossa liian vahvan jalansijan ovat saaneet neuvotteluvoimatasapainon muuttaminen, ideologiat, uskomukset sekä pikkutarkka oikeusfilosofinen lainopillisuus talouskehitystä tukevan pragmaattisuuden kustannuksella. Samalla ollaan menettämässä aitoja mahdollisuuksia korjata julkisen talouden rakenteellisia ongelmia pitkäjänteisesti esimerkiksi tekemällä hallittuja leikkauksia työttömyysturvaetuksiin ja lisäämällä työn tarjontaa.

Kuten tämän kirjan otsikkokin kertoo, sen perusviesti on optimistinen. Siihen on päädytty rationaalisilla, taloustieteeseen pohjautuvilla perusteilla. Näkemykseni muotoutumisen taustasta

ja historiasta kerron hieman lisää vielä alla. Viime aikoina kasvaneista huolistani huolimatta olen edelleen optimisti. Mietin Eino Leinin tavoin: ”Minkä he mahtavat? Pikkuisen piinata vain, pitkittää, mikä on kuitenkin täyttymys lain.” Ja ajattelen tässä talouden kasvun lainalaisuuksia ja niiden esiin tulemistä pitkällä aikavälillä. Niistä tässä kirjassa kerrotaan.

* * *

Beatlesin *Revolution* on mielestäni historian paras rock-kappale. Siinä lauluntekijä ja tarinankertoja John Lennon (1940–1980) kommentoi aikalaiskeskustelua. Oli vuosi 1968. Laulussa kerrotaan tuon ajan järisyttävistä vaatimuksista. Kaivataan vallankumousta, tuhoa, ”todellista ratkaisua” ja rakenteiden muuttamista. Kaikkein hulluimmat kantavat jumaloiden Kiinan kansantasavallan puhemies Maon, tyrannin, kuvaa! Laulun kertojahahmo on pidättyväisempi. Hän kyselee, että mistäs tiedätte, ettekös tiedä, että kaikki menee ihan hyvin, ”Don’t you know it’s gonna be all right.”? Hän myös perää tarkempia suunnitelmia. Hänen ratkaisuehdotuksensa ovat maltillisempia ja reformistisempia – ja toiveikkaampia.

Heti perään, samana vuonna, Rolling Stonesin laulaja-lauluntekijä Mick Jagger oli samoilla linjoilla ja samoissa tunnelmissa. Tosin ei yhtä syvällisesti eikä yhtä rakentavasti kuin John Lennon. Hänen kappaleessaan *Street Fighting Man* kertojahahmo ilkkuu, tosi osuvasti, aikansa räyhähenkii, joilla on lapsellista uhoa valtaapitäviä kohtaan:

Hey, said my name is called Disturbance

I’ll shout and scream

I’ll kill the king, I’ll rail at all his servants

Vapaasti suomennettuna:

*Hei, nimeni on Häirikkö
huudan ja kiljun
tapan kuninkaan, ja herjaan hänen kaikkia palvelijoitaan*

Jaggerin politiikkajohtopäätös on kuitenkin Lennonia passiivisempi. Rikas rokkari päättää alkaa köyhäillä ja toteaa veltoisti, että hän ei voi tehdä muuta kuin soittaa rokkia, kun Lontoo on muka niin unelias paikka. Mick on välillä tosi tylsä tyyppi.

* * *

Idea tämän kirjan kirjoittamiseen on syntynyt asteittain parin viime vuoden aikana. Tehtäviini Laboren johtajana kuuluu esitelmien ja alustuksien pitäminen Suomen talouden tilasta, kehityksestä ja näkymistä. Tilaisuuksiin valmistautumiset ovat olleet minulle erittäin hyödyllisiä ja moniin suuntiin silmiä avaavia. Näiden tilaisuuksien aikana ja jälkipalautteessa olen saanut paljon hyödyllisiä kommentteja ja rakentavaa haastamista. Niistä olen oppinut uusia asioita sekä harjaantunut esittämään ja perustelevaan näkökohtiani aikaisempaa selkeämmin ja tarvittaessa perusteellisemmin.

Tutkimuksellista perustaa ajattelulleni on tarjonnut sivutoiminen professuurini Jyväskylän yliopistossa vuodesta 2009 lähtien. Olen pitänyt siellä talouden kasvututkimuksen kurssia maisteriohjelman syventävissä opinnoissa. Kurssin painopisteenä on ollut moderni innovaatioperusteinen kasvuteoria ja -tutkimus. Myös omat akateemiset tutkimukseni ovat syventäneet näkemyksiäni talouskasvun tekijöistä. Nämä analyysit ovat opettaneet minua kurkistamaan makrotalouden pinnan alle,

talouskasvun syiden ja seurauksien välisiin mekanismeihin: miten tuottavuus kehittyy yrityksissä ja toimialoilla ja mitä kaikkea tapahtuu työmarkkinoilla? Nämä ovat olennaisia kysymyksiä kansantalouden pitkän aikavälin kasvulle. Myös OECD:n toimiala-analyysin työryhmän (WPIA) puheenjohtajuus sekä Suomen tuottavuuslautakunnan jäsenyys ovat olleet hyödyllisiä näköala- sekä vaikuttamispaikkoja sellaisiin yritysaineistojä hyödyntäviin analyysihin. Niistä saa arvokasta tietoa mekanismeista, joiden kautta koko talouden tason tuottavuus- ja kustannuskilpailukyky määräytyy yritystasolta lähtien. Esimerkki näistä mekanismeista on niin sanottu luova tuho, josta tässä kirjassa monessa kohtaa puhutaan.

Ensimmäinen sysäys kohti tämän kirjan tekemistä tapahtui aikana syksyllä 2021, jolloin olin häämatkallani vaimoni Krista Taubertin kanssa. Kirjoitin matkan aikana Timo Ahopellon kanssa *Helsingin Sanomien* vieraskynäpalstalle kirjoituksen ”Nuoret yritykset ovat Suomen kansantalouden tulevaisuus”. Se oli hieno kirjoituskokemus – ja Capri hieno paikka! Ahopelto on suomalainen sarjayrittäjä ja menestyksekkäs aikaisen vaiheen pääomasijoittaja, ja minä olen akateemista tutkimusta tehnyt kansantaloustieteilijä. Toisella on ollut kädet savessa ja toinen on työkseen tähyillyt taloutta norsunluutornistaan. Parhaimmillaan tuolla tavalla toisiaan täydentävillä näkökulmilla syntyy kiinnostavia huomioita. Niin ainakin itse koin.

Lehtikirjoituksessamme perusvire oli optimistinen. Meistä kahdesta ainakin minun ajatteluni ja puheeni olivat muuttuneet aikaisemmasta melkoisen paljon. Kymmenen vuotta aikaisemmin 2010-luvun alussa minua tituleerattiin jopa Tohtori Tuhoksi. Tuolloin näin talouden ja tuottavuuden näkymät synkkinä, joidenkin mielestä tarpeettoman synkkinä. Oma tulkintani on, että faktat olivat kymmenessä vuodessa muuttuneet. Se ainakin olisi kelvollinen perustelu mielenmuutokselle.

Toinen sysäys tapahtui vuoden päästä eli syksyllä 2022. Hallitusammattilainen, Kymenlaakson Hallituspartnerit ry:n johtaja Hannu Vakkari kysyi minulta, voisinko tulla esiintymään heidän tilaisuuteensa Kouvolaan seuraavana kesänä. Tapahtuman teeman työnimi oli ”Muuttuva maailma – haasteet ja mahdollisuudet”.

Kertailin hieman faktoja ja pohdiskelin hetken. Sen jälkeen ehdotin esitystä Suomen talouden pitkän aikavälin näkymistä. Minulla oli kuitenkin yksi ehto: tarvitsen esitykseeni pari tuntia. Perusteluni oli, että esityksessäni luultavasti maalataan valoisa kuva Suomen talouden näkymistä. Aikaa tarvitaan, sillä Suomessa optimistilla on todistamisen taakka, näin asian perustelin.

Pyyntööni suostuttiin, ilmeisesti tosin hieman epäluuloisesti. Seuraavan kevään ajan valmistauduin esitykseeni perehtymällä perusteellisesti monenlaisiin tilastoihin ja aihetta koskevaan tutkimukseen. Tämän tutkimusretkeni aikana kuvani Suomen talouden näkymistä ei ainakaan synkentyneet, pikemminkin päinvastoin. Valmistautumiseni tuloksena syntyi esityspaketti, jossa oli kaikkiaan 49 sivua.

Pidin esityksen Kouvossa kesäkuussa 2023. Tila oli täynnä yritysten hallitusammattilaisia. Minusta heidän ilmeensä vaikuttivat epäluuloisilta heidän nähdessään esitykseni otsikon ja kuunnellessaan alkusanojani. Totesin heti alkuun, että olen hyvin vakuuttunut siitä, että Suomella on edessään voimakkaan talouskasvun jakso seuraavan kymmenen vuoden aikana. Saa toki aistia epäluuloisuuden väärin, mutta en sitä kuitenkaan yhtään ihmettelisi. Koko kevään ajan oli puhuttu siitä, kuinka Suomen taloudessa kaikki on pielessä. Ja tämän päälle, kaikki on lisäksi menossa yhä huonompaan suuntaan. Näin väitettiin.

Esitykseni lopussa kysyin yleisöltä, kuinka moni kuulijoista nyt uskoo, että Suomen taloudella on hyvät lähtökohdat vahvaan kasvuun tulevana vuosina? Olin näkevinäni useita nyökkäilyjä.

Ymmärsin, että kyse saattoi olla luulojeni vahvistusharhasta. Usko viestini läpimeneen kuitenkin voimistui, kun monet kuulijat tulivat jälkeensä kiittelemään esitystäni.

Olin ilahtunut myönteisestä vastaanotosta. Rohkaistuneena jaoin esitysmateriaalia joillekin ystävilleni sekä kollegoilleni, ja kerroin materiaalin sisällöstä. Palaute oli rohkaisevaa. Ystäväni, työelämäprofessori Matti Apunen ja oikea professori Juho Saari, kumpikin erikseen, kannustivat työstämään näkemyksiäni kirjan muotoon.

* * *

Ystäväni usutus tuotti tulosta. Aloin miettiä kirjan rakennetta, sisältöä ja tyyliä. Ainakaan se ei olisi mitään senkaltaista, mitä *Revolution*-laulun kertojahahmo epäilevästi kommentoi. Räväkkä synkkyys tosin näyttäisi olevan nyt aika muodikasta. Hammas kiristellen ja sormeja heristellen meille on julistettu, että yhteiskuntaa pitäisi muka rajusti ravistaa, muuten perikato meidät perii. Pikemminkin kirjan sanomaksi näyttäisi muodostuvan *Revolution*-laulun toteamus, että kaikki kääntyy vielä hyväksi (*it's gonna be all right*).

Jaggerin laulun välinpitämättömään asenteeseen kirjassani ei kuitenkaan tuudituttaisi. Toki taloutta on uudistettava. Kukin yritys tekee sitä kykyjensä mukaan (*We're all doing what we can*). Ja politiikkaan tarvitaan muutoksia ja talouteen korjauksia, ja tarvetta on paljon. Kirjan analyysit näyttäisivät kertovan, että synkkyys on käännettävissä tulevaisuuden uskoksi (*We'd all love to change your head*). Optimisti rakentaa, ja epätoivoiselta puotavat hanskat.

Kirjassa suositeltaisiin myös suopeutta ja suvaitsevaisuutta, ja hyökkäävää uhoamista vastustettaisiin (*But if you want money for people with minds that hate, all I can tell you is brother you*

have to wait). Kirjassa olisi paikallaan myös muistuttaa, että parhaisiin tuloksiin on päästy siellä, missä kompromissit ovat olleet pelin henki. Tai niin kuin Jagger omassa laulussaan sen sanoo, ”*where I live, the game to play is compromise solution*”. Mickilläkin on laulussaan hetkensä.

Kirjan suunnitelma ja synopsis valmistui. Päivitin ja täydensin esitysdiasettiäni, jonka pohjalta kirja olisi tarkoitus kirjoittaa. Diasettini sivumäärä kasvoi 49:stä yli 70:een. Tein kustantajalle tarjouksen, josta se olisi helposti voinut kieltäytyä. Mutta ei kieltäytynyt, ja sopimukseen päästiin. Aloin kirjoittaa tätä kirjaa.

* * *

Kirjassa esitän paljon tilastotietoja. Olen joutunut tekemään siinä paljon valintoja. Mitä aineistoja sekä muuttujia tuon tarkasteltavaksi, mitä maita valitsen vertailuun, miten indeksoin aikasarjoja ja niin edelleen. Tunnustan vaaran, että tarkasteluuni valikoituu omaan tarinaani sopivia havaintoja. Ristiriidassa olevat aikasarjat saattavat jäädä sivuun tai kohtelen niitä perusteettoman vähättelevästi. Vaikka suurelle yleisölle suunnatun kirjan selkosanaisuuden vaatimukset estävät tarpomasta todistelupolun kaikkia mutkia läpi, kollegojeni armoton tarkailu ja kommentit estelevät minua liiallisista oikomisista. Tähän uskon.

Riskeistä kavalimpia ovat kuitenkin tiedostamattomat ratkaisut. Helposti mieli huijaa uskomaan, että odotuksenvastaisissa havainnoissa on kyse esimerkiksi mittaus- tai määritelmäongelmista. Niitä tilastoissa kuitenkin esiintyy. On siis tilastoja, joita ei kannata käyttää. Tässä kirjassa tärkeänä ohjenuorana aikasarjojen valinnoissa ja havaintojen tulkinnessa olen käyttänyt modernia talouden kasvututkimusta. Mahdollisuuksien

mukaan olen aina pyrkinyt tarkistamaan, antavatko vaihtoehtoiset aineistolähteet samanlaisia tuloksia. Kirjassa käytetyt aineistolähteet on pyritty kuvaamaan riittävän tarkasti.

Olen yleensä pyrkinyt tarkastelemaan kehitystä vuosituhanen alusta lähtien. Tällä tavalla saadaan tarkasteluun tuottavuuskuoppaa edeltävä aika (vuodet 2000–2008), tuottavuuskuopan vuodet (2009–2015) ja kuopasta nousemisen vuosia (2016–). Usein olen kuitenkin joutunut tyytymään vain osajaksoihin. Joskus aikasarjoista puuttuu väli vuosia. Kehityskulkujen tulkitsemista varten katkoksen väliset vuodet olen interpoloinut eli olen arvioinut väliin jäävät luvut. Käytännössä olen tehnyt tämän niin, että katkoksen päätepisteiden väliin olen laskennallisesti vetänyt suoran viivan.

Verrokkimaina olen käyttänyt erityisesti Ruotsia ja Tanskaa, jotka ovat monella tavalla Suomen kaltaisia talouksia ja yhteiskuntia. Ne ovat kiinnostavia myös siksi, että niissä molemmissa yrityssektorin tuottavuuskasvu ja kansantalouden kasvu ovat olleet erittäin vahvaa 2010-luvun alkuvuosista lähtien. Lisäksi vertailukohteina olen käyttänyt Itävaltaa, joka myös on pieni avotalous, sekä Saksaa, joka on teknologisesti edistynyt maa ja Suomen tärkeä kauppakumppani. Samasta syystä vertailukohtana joissakin tilanteissa olen käyttänyt Yhdysvaltoja. Ranskaa, Iso-Britanniaa ja Italiaa on välillä käytetty varoittavina esimerkkeinä siitä, että kehityksemme ja tilanteemme voisi olla paljon huonompaakin.

1

JOHDATUS KOHTI PAREMPAA: EILINEN OLI HUONOMPI JA HUOMINEN ON PAREMPI

I've got to admit it's getting better (better)

A little better all the time (it can't get no worse)

I have to admit it's getting better (better)

BEATLES, 1967, ”GETTING BETTER”

Syksyllä 2011 ilmestyi Elinkeinoelämän valtuuskunnalle kirjoittamani raportti nimeltään *Suuri kuoppa – Suomen hyvät työllisyysluvut kätkevät tuottavuuden romahduksen*. Raportin viesti oli synkkä. Pelkäsin, että taloutemme vaivat ovat kroonista lajia ja että edessämme on kituliaan kasvun aika.

Raportti herätti paljon huomiota suomalaisessa keskustelussa ja kirvoitti monenlaisia kommentteja. Sanottiin, että raportin maalaama näkymä on liian synkkä. Kerrottiin, että sen sijaan edessä häämöttää tieto- ja viestintäteknologian nostattama uusi tuottavuusaalto. Minua myös opastettiin, että pitää ymmärtää ottaa huomioon suhdanteiden vaihtelu.

Sittemmin kertyneet taloutta ja työllisyyttä kuvaavat tilastot kertovat, että olin ollut oikeassa: talouskehityksen polku vei pelkäämääni kuoppaan. Vuonna 2015 kansantalouden tuotanto

oli 2,2 prosenttia alempi kuin vuonna 2011. Lisäksi Suomen julkinen talous velkaantui, julkisen talouden bruttovelka suhteessa kansantuotteeseen oli noussut neljässä vuodessa 52 prosentista 68 prosenttiin.

Oikeaan osuminen ei ole todiste oivallisesta tähtäystaidosta. Kyse voisi olla onnesta tai siitä, että on ammuskeltu sen verran sakea parvi kuteja, että niistä joku väistämättä osuu oikeaan. Ainakin minusta näytti kuitenkin jo etukäteen selvältä, että vuoden 2009 jälkeinen talouden notkahdus ei ollut tyypillinen kysyntälähtöinen taloustaantuma. Nokia-toimialalla tuhoutui vuosina 2007–2011 kaikkiaan 13 000 työpaikkaa. Eivätkä nuo olleet mitä tahansa työpaikkoja: vuonna 2007 näissä työpaikoissa syntyi 3,8 kertaa enemmän arvonlisäystä tehtyä työtuntia kohden kuin kansantalouden työpaikoissa keskimäärin. Ne olivat siis poikkeuksellisen tuottavia työpaikkoja.

Eikä tuho Nokia-toimialalla loppunut tuohon: vuosina 2011–2015 tuhoutui vielä 6 900 työpaikkaa lisää. Tuho levisi siihen kytketyneisiin muihin toimialoihin, joissa tuhoutui vielä lisää korkean arvonlisäyksen työpaikkoja.¹ Tämän rinnalla jatkui vielä paperiteollisuuden kutistuminen. Myös siellä tuhoutui korkean arvonlisäyksen työpaikkoja tuhansittain. Kun tarkemmin asiaa ajattelee ja aineistoja analysoi, on vaikea kuvitella, miten talous voisi toipua nopeasti moisesta tuhoaallosta.

Lohduteltiin, että tuo on sitä luovaa tuhoa. Se on hyvin yleinen, mutta valitettava väärinkäsitys. Tuhossa itsessään ei ole mitään luovaa. Työpaikkojen tuho merkitsee inhimillistä ahdingkoa yksilötasolla ja tuotantokapasiteetin menetystä kansantalouden tasolla. Kärsimys ei jalosta ihmistä eikä työpaikkojen tuho tee kansantaloudesta vahvempaa. Toki on niin, että kun luodaan uudenlaista tuotantoa, vanhaa tuotantoa ja siihen liittyviä työpaikkoja tuhoutuu. Sen kanssa voi elää, kun on talouden kasvua sekä toimiva hyvinvointivaltio. Ja hyvinvointivaltio

tarvitsee tuekseen jatkuvaa uusien korkean tuottavuuden työpaikkojen luontia yrityksissä. Hyvinvointivaltiolla ja luovalla tuholla on siis symbioottinen suhde. Vuonna 2011 hyvinvointivaltio oli voimissaan talouden aikaisemman kasvun ansiosta, mutta tuolloin uuden luontia ei juuri tapahtunut eikä talouskasvua ollut näköpiirissä.

Sanotaan, että sotilailla on tapana käydä edellistä sotaa. Sama koskee taloustiedettä ja -politiikkaa. Vuonna 2011 oli vielä muistissa edeltäneiden 15 vuoden vahva kasvu. Se saattoi häitätä varoituksen sanojen perillemenoä niin suurelle yleisölle, poliitikoille kuin talouden asiantuntijoille. Nyt 2020-luvun alkupuoliskolla takana on yhtä pitkä ankean kehityksen aika. Historian valossa kannattaa nyt harrastaa synkkien kuvien maalailuja ja ehdottaa rajuja leikkaustoimia, jos haluaa profiloitua rohkeana, syvällisenä ja rehellisenä ajattelijana.

Synkkäilmeinen tuomiopäivän ennustaja kärsii kansantalouden tulevan kehityksen puolesta. Kansalaiset haluavat kuulla vapauttavia yksinkertaisia loitsuja siitä, miten se voisi taloussyntinsä sovittaa. Jos jollain on nyt positiivista ja optimistista sanottavaa, siinä on jotain epäilyttävää. Optimistilla on nyt todistamisen taakka.

Tämä kirja ottaa harteilleen kannettavaksi tuon taakan. Todistan lukuisilla sivuilla ja monin kuvin, että Suomella on loistavat lähtökohdat nopeaan tuottavuuden ja talouden kasvuun seuraavan kymmenen vuoden aikana. Talous on lähdössä nousukiitoon. Tämä on jäänyt huomaamatta siksi, että vauhtia on otettu tilastojen pinnan alla. Keskiarvoihin ja summalukuihin perustuvat tilastot ovat kertoneet seisovasta vedestä samaan aikaan, kun pinnan alla on tapahtunut monenlaista mielenkiintoista.

Kansantalouden kasvu tulee pinnan alta siksi, että olennainen osa talouden kasvusta perustuu yrityksissä tehtäviin innovaatioihin. Innovaatio tarkoittaa uuden idean, käytännön tai

esineen käyttöönottoa tai keksimistä. Se voi olla uusi tuote, tuotantotapa, palvelu tai jopa uudenlainen tapa ajatella. Näihin panostamisen tulokset näkyvät yrityksien tuloksessa usein huomattavalla viiveellä. Erityisen pitkä viive alkuperäisen idean ja tulokseen vaikuttavan innovaation välillä on silloin, kun kyse on radikaalista uudistamisesta. Silloin kun tehdään uusia tuotteita täysin uusien menetelmin, tulokset tulevat näkyviin monesti vasta kokemuksen karttumisen jälkeen.

Kansantalouden kasvuviihettä lisää se, että varsinkin radikaaleja innovaatioita tehdään erityisen paljon nuorissa ja pienissä yrityksissä.² Tältä osin syy on aritmeettinen: se, mitä pienessä yrityksessä tapahtuu, ei paljon heiluta kansantalouden numeroita. Kansantalouden tasolla kasvua alkaa tulla näkyviin vasta sen jälkeen, kun pienessä yrityksessä tehty radikaali innovaatio alkaa näkyä sen tuottavuudessa *ja* kun tämä pieni yritys on kasvanut vahvan tuottavuutensa tukemana ensin keskisuureksi ja myöhemmin vielä suureksi yritykseksi.

Usein käy niin, että joku suuri yritys ostaa lupaavan pienen yrityksen. Ostettavan yrityksen omistajat vaurastuvat ja saavat tuottoa aikaisemmille panostuksilleen. Ja tästä kansantalouskin usein hyötyy. Pienessä yrityksessä alkanut kehitystoiminta jatkuu ja jalostuu ja vaurastuttaa kansantaloutta. Toki sellaistaakin tapahtuu, että joku vanha suuri yritys ostaa nuoren uhkaajan. Vanha yritys saattaa laittaa jopa nuoren yrityksen alkaneen kehitystyön jäihin. Kuitenkin jos markkinat toimivat, tämä voi houkuttaa uusia yrityksiä tilalle. Lopulta vanha yritys alkaa murentua. Näin käy kuitenkin vain silloin, jos markkinat toimivat. Siksi tarvitaan sääntöjä ja kilpailuviranomaisia suitsimaan vanhan pääoman talousvaltaa.

Yrityksen elinkaaren ensimmäisessä vaiheessa korostuu innovointiympäristön laatu ja toisessa vaiheessa markkinoiden toimivuus. Hyvässä innovaatioympäristössä yrityksillä on

tarjolla sekä osaavaa työvoimaa että osaavaa pääomaa. Yritykset tarvitsevat osaavia keksijöitä ja kehittäjiä. He myös tarvitsevat tietoa, mistä näitä osaajia löytyy, mitä muualla tehdään ja millaisia kannustimia yrityksessä on järkevä käyttää. Osaava pääoma hallitsee nuo asiat. Innovaatioiden jälkeen hyvin toimivilla markkinoilla korkean tuottavuuden yritykset kasvavat. Epäonnistuneet yritykset vastaavasti pienenevät ja katoavat. Tässä kirjassa näytetään, että sitä on tapahtunut Suomessa kiihtyvään tahtiin.

Uuden kasvun viritystä on tosiaan tapahtunut ensin pienissä ja sitten keskisuurissa yrityksissä. Tämän näkyy näiden yritysten tutkimus-, kehitys- ja innovointipanostuksissa. Innovaatiotilastot kertovat jo tuloksista. Seurauksia näkyy myös pienten ja erityisesti keskisuurten yritysten työllisyyden kehityksessä sekä vientimenestyksessä. Ja jos – ja toivottavasti kun – kehitys jatkuu, seuraavassa vaiheessa monista näistä yrityksistä tulee vielä suuria yrityksiä. Siinä vaiheessa kansantalouden tuotannon kehitystä kuvaavat aikasarjat saavat nykyistä suuremmat kulmakertoimet.

Oikea tilannekuva ei selkene, ellei muutamia sitkeitä myyttejä raivata pois näkymiä hämärtämästä. Niistä yksi on näkemys, että Suomessa johtaminen olisi jotenkin heikolla tolalla. Toinen on, että Suomen työmarkkinoilta puuttuu talouskasvun kannalta tärkeää dynamiikkaa. Kolmas on, että Suomesta puuttuu pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Neljäs on, että viime vuosien aikana tapahtunut työnantajayrittäjien lukumäärän lasku on huolestuttavaa tulevan kasvun kannalta. Tämä on vasta myytti-listan alkupää. Tällaisia myyttejä puran kirjassa huolellisesti. Hämmöttävään vastalauseiden myrskyyn olen varautunut huolellisilla perusteluilla.

* * *

Taluspessimismistä on tullut 2020-luvun uusi uskonto

Synkkäilmeiset taloustietäjät julistavat kansantaloudessa murheellisia näkymiä. Kansa haluaa kuulla vapauttavia loitsuja siitä, miten se voi talouksyntinsä sovittaa. Entä jos tulevaisuus ei olekaan näin synkkä?

Finanssikriisin jälkeen 2010-luvun kynnyksellä Suomi uskoi pikaiseen talouden toipumiseen, mitä ei kuitenkaan tullut. Tuottavuus ja bruttokansantuote laahasivat verrokkimaita jäljessä, työmarkkinat tuntuivat juuttuneen paikoilleen.

Professori **Mika Maliranta** uskoo parempaan. Hän katsoo tumman pinnan alle ja näkee uuden nousun olevan tuloillaan. Maliranta käy järjestelmällisesti ja tarkasti läpi elpymisen kaikki vaiheet ja tekijät. Analyysin johtopäätöksenä on rationaalinen optimismi.

Nyt tarvitaan kärsivällisyyttä, ettemme hätiköi. Ja kohta tarvitaan malttia, ettei talous karkaa käsistä ja julkinen talous jää korjaamatta. Uusi kasvu on ekologisesti edellistä kasvua kestävämpää.

ISBN 978-952-382-855-1

36.1

docendo.fi

